

Om Skoleliv Ungdomsliv

Formål og anvendelse

Skoleliv Ungdomsliv er et spørgeskema, der henvender sig til unge under uddannelse.

Skemaets overordnede formål er at fungere som et redskab til identificering af frafaldstruede elever og studerende ved hjælp af en række spørgsmål, der tilsammen indkredser den unges oplevelse af ressourcer til gennemførelse af et uddannelsesforløb.

Hensigten hermed er at bidrage til en kvalificeret og tidlig vejledningsindsats.

Spørgeskemaet har karakter af en individuel trivselsundersøgelse og søger som sådan at give et øjebliksbillede af elevens *oplevelse* af trivsel i skoleliv og ungdomsliv. - Et øjebliksbillede der, hvis det giver anledning til bekymring i forhold til elevens fortsatte uddannelsesforløb, kan danne udgangspunkt for en opfølgende vejledningssamtale, hvor formålet er yderligere afklaring og evt. udarbejdelse af handlingsplan i samarbejde med eleven.

Skemaet kan også bruges som oplæg til en struktureret samtale, hvor lærer/vejleder spørger uddybende ind undervejs i elevens (mundtlige) besvarelse.

Det er vigtigt, at elev og lærer/vejleder forud har indgået en "kontrakt" om, at det, der arbejdes med i forbindelse med spørgeskemaet, alene har til formål at støtte og hjælpe eleven i sit uddannelsesforløb. Da spørgsmålene kommer omkring følsomme emner, anbefales det, at læreren/vejlederen har relevant vejledningserfaring.

Hvis skemaet anvendes på holdbasis (som screeningsredskab) er det - ligeledes på grund af spørgsmålenes karakter - af stor betydning, at skolen på forhånd har udarbejdet en plan for at imødekomme evt. behov for opfølgning, så ingen elever kommer til at opleve, at der ikke bliver taget hånd om dem.

Trods spørgeskemaets fokus på faktorer, der kan bidrage til mistrivsel, er de enkelte spørgsmål formuleret i positive eller neutrale termer. Hensigten hermed er at undgå, at en trivselsundersøgelse, der tager udgangspunkt i elevens besvarelse af spørgsmålene, på forhånd fokuserer på ensidigt negative problemstillinger.

Opbygning

Spørgeskemaet Skoleliv Ungdomsliv består af 56 spørgsmål tematiseret under følgende fem overskrifter:

- Undervisningen
- Venner og fritid
- Familie
- Generel trivsel
- Skolen

Disse fem afsnit dækker tilsammen de forskellige livsarenaer, som eleven bevæger sig i, og hvoraf flere ligger uden for, hvad man kunne kalde skolelivs-arenaen. I hvilken udstrækning, eleven oplever at trives i skolen, hænger nemlig klart sammen med eksempelvis den opbakning, han eller hun mødes med fra familie og venner, samt med den generelle trivsel.

Opdelingen af skemaet i fem livsarenaer gør det muligt - ud fra elevens egen respons - at vurdere ressourcerne i og omkring eleven og dermed finde indikatorer på styrker og svagheder i hans eller hendes daglige liv. Målet hermed er at såvel elev som skole får et struktureret indblik i elevens samlede oplevelse af ressourcer i forhold til et uddannelsesforløb, hvilket bidrager til at kvalificere en vejledningsindsats med henblik på fastholdelse.

Teoretisk afsæt

På tværs af arenaerne er skemaets spørgsmål tematisk inspireret af følgende:

1. Selvobjektpsykologien (Heinz Kohut)

I Danmark har især Jan Tønnesvang^[1] introduceret selvobjektpsykologien og videreudviklet den i en pædagogisk sammenhæng.

Teorien giver viden om det psykologiske fundament for læring.

Selvet retter sig i dets udvikling mod objekter, det kan spejle sig i (f.eks. en lærer). Selvets udvikling bestemmes af personens oplevelse af vigtige andre personer (der fungerer som objekter for selvet) samt af personens oplevelse af sig selv. I teorien er der beskrevet fire "retninger" som selvet retter sig mod:

- **Mestring og refleksion:** Elevens behov for på den ene side at mestre sociale og faglige situationer og på den anden side at få udfordret sine kompetencer. *"Udfordr mine kompetencer".*
- **Selvfremsstilling og ambition:** Elevens behov for at blive set, hørt og anerkendt som den han er. *"Se mig som den jeg er".*
- **Samhørighed og fællesskab:** Elevens behov for at være sammen med lige-sindede, være en del af et fællesskab. *"Lad os være sammen".*
- **Idealer, mål og værdier:** Elevens behov for noget eller nogen at rette sig imod som forbillede/rollemodel. *"Vis mig hvem jeg kan blive".*

Undersøgelsen fokuserer hermed på skolen som udviklingsmiljø for elevens selvudvikling /personlige dannelse.

2. Oplevelse af sammenhæng, OAS (Aron Antonovsky)

Antonovsky^[2] hævder, at den enkeltes oplevelse af tilværelsen som meningsfuld, begribelig og håndtérbar har stor betydning for hans/hendes modstandskraft over for stress og sygdom. Antonovsky karakteriserer OAS som udtryk for den enkeltes gennemgående, blivende og samtidig dynamiske følelse af tillid til at:

- de stimuli, der kommer fra omverdenen og fra den enkelte selv er strukturerede, forudsigelige og forståelige (*begribelighed*)
- der står tilstrækkelige ressourcer til rådighed for den enkelte til at klare de krav, som ovennævnte stimuli stiller (*håndtérbarhed*)
- de krav, som den enkelte stilles overfor, er udfordringer, der er værd at engagere sig i (*meningsfuldhed*)

Skoleliv Ungdomsliv fokuserer med afsæt i Antonovskys teori på elevens potentielle modstandskraft i forhold til psykosociale stressfaktorer.

3. Uddannelseskompetence (Kim Kabat)

Uddannelseskompetence består af delkompetencerne lærings-/studiekompetence og skolelivskompetence:

Lærings-/studiekompetence karakteriseres som elevens evner og handleberedskab til målbevidst at lære. Herunder hører også elevens refleksion over, hvordan han/hun bedst kan lære det, han eller hun har sat sig for.

Skolelivskompetence karakteriserer elevens evner og handleberedskab til at afkode og indgå i skolemiljøet på en konstruktiv måde. Der er tale om en forståelse af, hvordan skolen er "skruet sammen" og en handledygtighed på baggrund af denne forståelse.

Skoleliv Ungdomsliv fokuserer her på elevens kompetence til at gennemføre et læringsforløb på en uddannelsesinstitution.

4. Flow^[3] (Mihaly Csikszentmihalyi)

Flow er i Danmark beskrevet i en pædagogisk sammenhæng af bl.a. Hans Henrik Knoop. Teorien om flow påpeger, at der er en tæt sammenhæng mellem trivsel og læring.

Hans Henrik Knoop betegner flow som den tilstand, hvor vi er mest effektive og mindst bekymrede, når vi glemmer tid og sted og fordyber os fuldstændigt i en opgave. Det er en tilstand, der indfinder sig, når man selv har initiativ og kontrol, og når udfordringer og kompetencer er i balance med hinanden. For høje eller for lave udfordringer får kroppen til at reagere med angst eller kedsomhed - signaler på mistrivsel i en skolekontekst.

Skoleliv Ungdomsliv fokuserer med dette afsæt på nogle af de faktorer, som understøtter elevens oplevelse af flow under uddannelsesforløbet.^[4]

De ovennævnte teoretiske temaområder repræsenteres via skemaets spørgsmål på følgende måde:

TEMAOMRÅDE	SPØRSMÅLSNUMMER
Selvobjekt:	(24 spørgsmål i alt)
- Selvhævdelse	24, 25, 28, 29, 35
- Samhørighed	10, 12, 15, 16, 23, 27, 41, 47, 54
- Idealisering/styrebilleder	13, 17, 18, 19, 22, 43, 50
- Mestring	5, 21, 36
Oplevelse af sammenhæng (OAS):	(15 spørgsmål i alt)
- Begribelighed	34, 39, 45
- Håndterbarhed	14, 20, 32, 40
- Meningsfuldhed	3, 26, 30, 31, 33, 42, 54, 55, 56
Kompetencer:	(17 spørgsmål i alt)
- Lærings-/studiekompetence	3, 4, 6, 7, 11, 48, 52
- Skolelivskompetence	2, 44, 45, 46, 51, 52, 53, 55, 56
Flow:	
- Medbestemmelse på egen situation	2, 46
- Lyst og oplevelse af effektivitet i læring	1, 9, 37
- Feedback fra læringsmiljøet	9, 38, 41, 49
- Koncentration	8

Understregede spørgsmålsnumre betyder, at spørgsmålet indgår i to forskellige temaområder.

Kim Kabat, ARGO
Helle Stenbro, DCUM
Randers, december 2005

[1] Tønnesvang, J. (2002) *Selvet i pædagogikken*. Århus: Klim

[2] Antonovsky, A. (2000) *Helbredets mysterium*. København: Hans Reitzels

[3] Knoop, H. H. (2002) *Leg, læring og kreativitet – hvorfor glade børn lærer mere*. København: Aschehoug.

[4] Desuden skal nævnes at spørgeskemaet **Skoleliv Ungdomsliv** har hentet inspiration i Lilian Zöllners artikel *Udsatte og sårbare unges signaler*, Nordisk Psykologi, dec. 2002